

LANDSKAPSSTYRELSENS FRAMSTÄLLNING
till Landstinget med förslag till lagmotion till
riksdagen med förslag till lag om ändring av
13 § självstyrelselagen för Åland.

Frågor rörande kulturlivet hänförs enligt självstyrelselagen i de flesta avseenden till området för landstingets lagstiftningsbehörighet. Detta gäller även skyddet för s.k. kulturhistoriskt värdefulla föremål. Emellertid visade det sig, sedan landstinget den 31 oktober 1983 hade fattat beslut om antagande av en landskapslag om skydd för dylika föremål, att Republikens president ansåg att lagens bestämmelser såvitt gällde bl.a. utförsel till utlandet och till riket underlåg rikets lagstiftningsbehörighet. Dock ansåg presidenten även att lagen, med undantag av bestämmelser beträffande utförsel till riket, i sak överensstämde med den i riket gällande lagen om begränsning av utförseln av kulturföremål (FFS 445/78), varför det enligt 14 § 4 mom. självstyrelselagen vore möjligt att med sagda undantag inta ifrågavarande bestämmelser i landskapslag. Som någon avvikelse i sak ansågs således inte den omständigheten att den av landstinget antagna lagen avsåg att skydda det åländska kulturarvet medan rikslagen avser att skydda det finländska kulturarvet liksom heller inte den omständigheten att förvaltningsuppgifterna i landskapet skulle handhas av landskapsstyrelsen och att de i riket handhas av olika riksmyndigheter.

På grund av bestämmelsen om utförselbud till riket beslöt Republikens president, med stöd av den regel i självstyrelselagen som till rikets behörighet hänför rätten att lagstifta om "varuutbytets frihet" (11 § 2 mom. 17 punkten), förordna att den förevarande landskapslagen skulle förfalla.

Republikens presidents beslut innebär bl.a. att det genom landskapslag inte är möjligt att förhindra att föremål som från åländsk synpunkt sett är av kulturhistoriskt värde lämnar landskapet och förs ut till riket. Denna brist i skyddet av det åländska kulturarvet kan avhjälpas på två olika sätt. Antingen stiftas en särskild rikslag i ärendet, t.ex. i form av en komplettering av den redan gällande lagen till skydd för kulturhistoriskt värdefulla föremål, eller också ändras självstyrelselagen så att lagstiftningskompetensen beträffande "varuutbytets frihet" delas. Uppdelningen av lagstiftningsbehörigheten bör göras så att regleringen av utbytet av varor vilkas värde i första hand bestäms med hänsyn till rent ekonomiska faktorer även i fortsättningen ligger hos rikets lagstiftande organ medan regleringen av utbytet av föremål vilka på grund av sitt kulturhistoriska värde inte kan betraktas enbart som varor i ordets allmänna mening tillkommer landstinget.

Oavsett vilket av de två nämnda alternativen man väljer är det landskapsstyrelsens

uppfattning att frågan bör anhängiggöras i riksdagen genom en lagmotion av det slag som avses i 15 § självstyrelselagen. Med hänsyn till frågans principiellt viktiga natur anser landskapsstyrelsen vidare det motiverat att välja det senare alternativet, d.v.s. att göra en mindre men i sak betydelsefull ändring av självstyrelselagen, varefter en erforderlig framställning till landskapslag i ärendet utarbetas.

Med hänvisning till det anförda föreslår landskapsstyrelsen att Landstinget ville genom Regeringen till Riksdagen överlämna följande lagmotion:

Till Regeringen

från Ålands landsting

Enligt 13 § självstyrelselagen för Åland (670/51) tillkommer Ålands landsting i allmänhet lagstiftningsbehörighet i kulturella angelägenheter. Att landstinget tillkommer lagstiftningsrätt i förenämnda avseende är en naturlig följd av det förhållandet att den åländska självstyrelsen tillkom i uttryckligt syfte att bevara bl.a. den åländska kulturen. Genom åren har det även stiftats en mängd landskapslagar i kulturella angelägenheter. Dessutom har landskapsmyndigheterna ekonomiskt och även på annat sätt främjat de kulturella strävandena i landskapet Åland.

Även rikets lagstiftande organ har givetvis stiftat en mängd lagar varmed man avsett att på olika sätt främja kulturlivet. Ofta har dessa lagar sedan utgjort modell för landskapslagstiftningen inom kulturens område. En sådan lag är lagen om begränsning av utförseln av kulturföremål (445/78). Avsikten med lagen är att genom utförselförbud hindra att den del av det nationella kulturarvet som utgörs av kulturhistoriskt intressanta föremål försvinner till utlandet.

Sedan lagen om begränsning av utförseln av kulturföremål trätt i kraft väcktes på Åland tanken att genom en landskapslag av liknande innebörd hindra ett skingrande av föremål som med hänsyn till det speciella åländska kulturarvet kunde anses som kulturhistoriskt värdefulla. Eftersom Åland inte kan betraktas som ett med landet i övrigt enhetligt kulturellt område uppkom, förutom frågan om reglering av utförseln till utlandet, även frågan om en eventuell reglering av utflödet av föremål till landet i övrigt.

Från landstingets sida gjordes den bedömningen att ifrågavarande lagstiftningsområdes klart kulturpolitiska natur medförde att landstinget hade rätt att genom land-

skapslag reglera även utflödet av kulturföremål till övriga delar av landet. Bedömningen grundade sig på den omständigheten att ett dylikt förbud intagits i 25 § landskapslagen om fornminnen (ÅFS 9/65) utan att Republikens president haft något att erinra däremot. Emellertid fann Republikens president att landstinget visserligen, på grund av bestämmelserna i 14 § 4 mom. självstyrelselagen för Åland, hade rätt att i den antagna lagen ta in regler rörande begränsning av utförseln av kulturföremål till utlandet men att en dylik reglering vad gällde förandet av kulturföremål till andra delar av landet, på grund av bestämmelserna i 11 § 2 mom. 17 punkten självstyrelselagen för Åland, låg utanför landstingets kompetens. Av den orsaken förordnade Republikens president att den antagna landskapslagen skulle förfalla. Republikens presidents skrivelse i ärendet har fogats till denna motion som bilaga.

På grund av Republikens presidents ställningstagande skall föremål som från endast åländsk synpunkt sett har ett kulturhistoriskt värde betraktas som enbart handelsvaror. Detta förhållande måste anses otillfredsställande. Enligt landstingets uppfattning bör man därför åstadkomma en lagstiftning som gör det möjligt att även inom det kulturområde som landskapet Åland utgör särskilja sådana varor vilkas värde i första hand bedöms med hänsyn till rent ekonomiska faktorer från föremål vilka på grund av sitt kulturhistoriska värde inte kan betraktas enbart som varor i ordets allmänna mening. På grund av frågans principiella betydelse anser landstinget det befogat att ändra självstyrelselagen så att behörigheten att lagstifta i förevarande avseende delas mellan rikets lagstiftande organ och landstinget. Ändringen innebär att rätten att reglera utflödet från landskapet av föremål med kulturhistoriskt värde skulle tillkomma landstinget medan på rikets lagstiftande organ fortfarande skulle stanna rätten att även för landskapet Ålands del reglera förutsättningarna för utförande av föremål vilka skall betraktas som handelsvaror i egentlig mening.

Med hänvisning till det ovan anförda och med stöd av 15 § självstyrelselagen för Åland får Ålands landsting vördsamt anhålla att Regeringen måtte förelägga Riksdagen till antagande följande lagförslag:

L a g

om ändring av 13 § självstyrelselagen för Åland

I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet på det sätt 67 § riksdagsordningen stadgar, ändras med Ålands landstings bifall 13 § 1 mom. 10 punkten självstyrelselagen för Åland (670/51) av den 28 december 1951 som följer:

13 §

Landstinget tillkommer i den ordning denna lag stadgar, med iakttagande av nedan angivna undantag och begränsningar samt de bestämmelser beträffande rikets lagstiftningsbehörighet, som 11 § innehåller, lagstiftningsbehörighet i landskapet rörande angelägenheter, då ärendet angår:

10) värden av fornminnen samt av föremål vilka inte är fornminnen men vilka ändå äger kulturhistoriskt värde, inbegripet skyddsåtgärder vilka avser dessas bevarande i landskapet, dock med de begränsningar beträffande fasta fornlämningar vilka avses i 11 § 2 mom. 12 punkten;

Denna lag träder i kraft den 19..

Helsingfors den

Republikens president

Justitieminister

Mariehamn den

På landstingets vägnar

talman

vicetalman

vicetalman

Mariehamn den 21 april 1986

L a n t r å d

Folke Woivalin

T.f. lagberedningschef

Lars Karlsson.